

4. "Religion and Power in Ukraine: Problems of Relations". Materials of the Round table on "Church-state relations in Ukraine as of 2013: Move to the partnership between the state and Church relations or to the crisis?", 22 April 2013, Razumkov Centre, Kyiv, 76 p. (ukr).
5. Smith Anthony D. (1994), *National Identity, Foundations*, Kyiv, 224 p. (ukr).
6. Tokareva T. V. (2003), *The religious component authentication mechanisms in a transitive society*, Abstract of thesis for the degree of candidate of sociological sciences in specialty 22.00.06 "Sociology of culture, spiritual life", Saratov, 24 p. (rus).
7. Ukraine 2014: Social and political conflict and the Church. The positions of religious leaders, experts and citizens (2014), Razumkov Centre, Kyiv, 28 p. (ukr).
8. Fylypovych L. O. (2010), Ethnic and religious identity: definition and conservation, in *Ukrainske religioznavstvo [Ukrain Religious]*, № 56, pp. 228-237 (ukr).
9. Huntington Samuel P. (2004), *Who are we? Challenges to America's National Identity*, Publisher AST: Tranzitkniga, Moscow, 635 p. (rus).
10. Chornomorets Yu., Modern problems of religious identity: the tragedy of Orthodoxy, available at: risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/42544/ (ukr).
11. Erikson E. (1996), *Identity: Youth and Crisis*, Publishing group "Progress", Moscow, 344 p. (rus).

© Борейко Юрій

Надійшла до редакції 13.12.2015

УДК 291.1

БУБЛИК КОСТЯНТИН,

асистент кафедри філософії

Національного університету біоресурсів і природокористування України, м. Київ

КОНЦЕПТ ОСОБИСТОСТІ У КНИЗІ ДЕВІДА ХАРТА "КРАСА НЕСКІНЧЕННОГО"

У статті критично аналізується концепція особистості в православній теології американського мислителя Д. Б. Харта. Персонологія Д. Б. Харта представляє контури православної постмодерної теології, яка у своєму історичному розвитку зазнала істотного впливу філософії і залишалася метафізичною до недавнього часу. Автор констатує, що антиметафізичний поворот у православній теології та релігійній філософії пов'язаний із використанням феноменології та герменевтики в проекті "теологічної естетики" Девіда Бенлі Харта і Джона Пантелеймона Мануссакіса. Ці американські православні теологи дійсно змогли створити новий тип православної думки, пост-метафізичний за своєю суттю. Аналізуючи роботу Д. Б. Харта "Краса нескінченного", автор статті показує, що цей православний богослов відмовляється від тези про нездатність православної думки оформити свою позицію інакше, як у протиставленні до римо-католицького богослов'я і приймає вчення про особистість як особливе відношення Августина та сучасних римо-католицьких богословів.

Ключові слова: метафізика; постметафізичне мислення; православна теологія; теологічна естетика.

Постановка проблеми та стан її вивчення. Нові перспективи для розвитку православної богословсько-філософської думки у XXI ст. відкриває постметафізична теологія. Прорив до постметафізичного мислення в сучасній православній теології та філософії пов'язаний із подоланням функціонального та інструментального ставлення до мислення й усвідомлення самоцінності творчого мислення.

Постметафізична теологія покликана відмовитись від сприйняття мислення як інструмента для побудови систем і стати відкритою для стихійної творчості, у якій мислення може реалізовуватись як неметафізичне, поетичне, стихійно-релігійне. Досягнення постметафізичного мислення ґрунтуються на постійному використанні феноменологічного і герменевтичного методів, що

є оптимальними для процесу оновлення православної богословсько-філософської думки. Відстоювання цієї методології знаходимо в американських теологів Джона Пантелеймона Мануссакіса і Девіда Бенлі Харта, які називають свій метод "теологічною естетикою". Слід підкреслити, що під естетикою розуміється, з одного боку, теорія чуттєвих переживань або чуттєвих інтуїцій, що відсилає нас до феноменології Е. Гуссерля, з іншого - теорія чуттєвого й безпосереднього досвіду переживань істини буття, яка пов'язана із філософією М. Гайдеггера. Крім того, естетика виступає як теорія образності, оскільки розглядає сенс як виникаючий через уяву. Образність же притаманна самій дійсності, а не людській здатності думати й переживати. Нарешті, сама православна думка є естетикою, оскільки Бог є

Життя, першою властивістю якого є Краса. Краса виступає як Слава Божа, одвічне сяйво Бога, дана як краса Промислу і як краса порятунку. Водночас на особливу увагу заслуговує той факт, що свій тип мислення Дж. Мануссакіс і Д. Харт називають теологічною естетикою, хоча де-факто розвивають як богословську та релігійно-філософську думку, так і філософію взагалі. Найбільш фундаментально цей тип мислення представлений у головній книзі Д. Б. Харта "Краса нескінченного" (2003) [5].

Постметафізичний поворот у православній теології став предметом наукового аналізу американського дослідника Павла Гаврилюка [2] та вітчизняних релігієзнавців Юрія Чорноморця [6, 9] та Євгенія Чорноморець [8]. Але персонологія Д. Б. Харта ще не стала предметом наукового дослідження.

Формулювання мети статті. Виходячи з теми нашого дослідження, розглянемо погляди щодо особистості в сучасному постметафізичному православному богослов'ї на прикладі її персонології у Д. Харта, зокрема в його основоположній та класичній праці "Краса нескінченного".

Виклад основного матеріалу. Особистість Д. Харт розглядає перш за все у зв'язку з християнським ученням про Трійцю і стосунки між Її Іпостасями. Так, православний богослов відкидає розрізнення Т. де Реньона між тринітарним ученням християнського Сходу та Заходу, називаючи його більш міфом, ніж реальним фактом в історії богословської думки. На думку Д. Харта, протягом останніх років розрізнення Т. де Реньона слугувало хіба лише тому, щоб підживлювати полемічний запал Сходу і невпевненість Заходу, а також спотворити спільну для них традицію [4, с. 256-257].

Д. Харт констатує також деякі зрушення, що сталися у західній догматиці у виборі між східним персоналізмом та західним есенціалізмом. Так, він наводить приклад протестантського теолога К. Барта, який для визначення самотності Лиць Трійці надавав перевагу терміну "спосіб існування", а не більш безпечним термінам "персона" чи "просопон". За Д. Хартом, це можна пояснити неточністю слова "особистість", наявністю різних конотацій терміна "іпостась", а також тим, що сучасне розуміння особистості як ізольованої, точкової психічної монади занадто далеко відійшло від усього того, що можна розумно сказати про Бога [Там само, с. 257].

Посилаючись на сучасного католицького богослова Н. Леша, який запропонував відмовитися від терміна "Лице" стосовно Осіб Трійці й замінити його на августинівську категорію "існуючих відносин", Д. Харт ставить питання, чи "володіємо ми і справді ідентичністю поза відносинами: хіба навіть "найчистіша" наша інтеріорність не рефлексивна, не знає і не любить себе як вираження і визнання, не залучена у світ інших через пам'ять і бажання, інтроспективний дискурс і спрямовану зовні інтенцію?" [Там само, с. 258].

Крім того, Д. Харт звертає увагу, що, попри всю неадекватність слова "особистість", будь-які його альтернативи не спроможні розкрити безпосередність, життєвість і конкретність Бога, зображуваного в Писанні. Акцентуючи на великій кількості сучасних дискурсів - філософських, психологічних, соціальних, антропологічних, - у яких розглядається поняття "особистість", Д. Харт указує на спробу деяких сучасних православних богословів, базуючись на догматі про Трійцю, заново продумати поняття особистості. На думку богослова, термін "особистість", що застосовується в контексті спілкування і взаємопроникнення Лиць Трійці, може розглядатись як відношення, тому богослов'я змушене поставити сучасний образ особистості під питання.

Посилаючись на дослідження Т. де Реньона, Д. Харт показує, що егоїстичній гріховній людській особистості можна протиставити "божественну Особистість", що характеризується віднесеністю, самовіддачею і тим, що "Я" Отця проявляється в даруванні своєї сутності, яка проливається Ним у Сина [Там само, с. 259].

На прикладі Бога-Трійці Д. Харт показує, що буття особистості виявляється в акті самопожертви таким чином, що Я в Богові є радше не-Я, а Ти, оскільки вияв божественних Осіб - це завжди відмова від Я на користь іншого і розкриття назустріч іншому. Саме такий Бог у собі ніколи не буде самотнім. Д. Харт припускає, що в Богові божественна "субстанціональність" є "наслідком" цієї відстані між зверненням та відгуком, цієї події любові, особистість котрої обумовлена передуманням будь-якому "Я", цієї даруючої себе самовідданості, що відбулась, перш ніж яке-небудь "Я" змогло виділитися і стати чимось індивідуальним та ізольованим. Бог є як різні модальності невичерпної любові, так що відношення в Ньому - Його сутність. Як зауважує Д. Харт, одкровення цієї нескінченної умови особистості-як-дару, що передує будь-якому "Я", є також одкровення єдиного істинного сенсу особистості, навіть стосовно до творінь. Суть християнського спасіння богослов вбачає в тому, що душі й тіла повинні бути залучені в динамізм тринітарної любові, у міру того як Дух інтегрує їх у взаємну невід'ємність одне від одного, у соборність, у Тіло Христове, де стаєш істинною - тобто неогоїстичною - особистістю: особистістю в спілкуванні. При цьому освячення, що дарується Божим Духом, є також світло, що осяє людство, яке перебуває із Христом, єдиною істинною людиною: світло, яке показує, що ізольоване "Я" - лише слід, стертий образ забутого дару, який був даний, перш ніж "Я" стало собою, перш ніж "Я" виникло [Там само, с. 260].

Д. Харт особливо акцентує на усвідомленні аналогічного інтервалу в слові "особистість", коли воно застосовується стосовно Бога і коли - стосовно творінь. Для богослова моральні та онтологічні категорії, якими живе людська особистість, притаманні лише скінченному й складному; відносини між людськими особистостями, наскільки б сутнісними вони не були, залишаються множинною реальністю, яка повинна описуватися то в соціальних, то в психологічних, то в метафізичних термінах; вона нескінченно далека від того досконалого перебування Трійці, "взаємної змістовності", прозорості, взаємозверненості й абсолютної віддачі себе один одному.

Для Д. Харта людське буття синтетичне і обмежене; так само, як динамічна неподільність, проте, як підмічає богослов, незмірність у людині сутності та існування є віддаленою аналогією динамічної тотожності сутності та існування в Богові. Так, постійне коливання між внутрішнім і зовнішнім, що є складовою людської особистості, є віддаленою аналогією тієї безмежної, яскравої, прозорої взаємної неподільності, в якій зовнішнє відносин і внутрішнє ідентичності суть у Богові одне: у кожній із трьох Осіб цілком відбиваються, містяться і перебувають дві інші Особи. Як пише Д. Харт: "Для нас особистість є щось синтетичне, складене, послідовне й кінцеве, ми завжди в якомусь сенсі перебуваємо у відношенні протиставлення, у відриві, і бути з іншими завжди означає для нас свого роду смерть, межу нашого буття" [Там само, с. 261].

На думку Д. Харта, у Богові "зверненість-усередину" іншого - це "зверненість-усередину" кожної особистості, а "зверненість-зовні" іншого - це "зверненість-зовні" і прояв кожної особистості. Цим він пояснює штучне розмежування між грецьким і латинським богослов'ям, яке

виявилось найбільш шкідливим, оскільки спонукало багатьох богословів зайняти ту чи іншу крайню позицію, замість того щоб зберегти необхідну рівновагу. Боже-ственну простоту Д. Харт розглядає як результат само-відданої прозорості та відкритості нескінченних боже-ствених Особистостей, але також зауважує, що різни-ця Осіб усередині Трійці - це результат нескінченної простоти божественної суті [Там само, с. 261].

Єдність Бога Д. Харт пояснює тим, що кожна боже-ственна Особистість у колі знання Бога про власну благисть та Його любові до неї (тобто Його мудрості і Його милості) є "ликом" (образом) і "схоплюванням" божественної сутності, яка, як і має бути, ураховуючи простоту і нескінченність Бога, завжди є цілком Бог у всій глибині його особистісного. Звідси богослов пояснює, що термін "спосіб існування", який застосовується до Бога, не може замінити мови особистості, а лише підтверджує її: для будь-якого "способу існування" як прояву нескінченного буття Бога повинен бути нескінченний спосіб, яким Бог являє себе цілком і "особисто" як Бог. Таким чином, Бог ніколи не менше, ніж цілком Бог. Кожна Особистість повністю зібрана й відображена в способі буття іншої: одночасно як інша, як спільність і як єдність. Саме в таємниці божественної нескінченності Д. Харт знаходить повний збіг мови "існуючих відносин" і мови "божественних Особистостей". Тому, за богословом, правильно шукати тринітарні "відбитки" як у складній одиничності душі, яка живе в пам'яті, розумінні, волі тощо, так і в спільній залученості кожного із людей в буття одне одного, у трійстій структурі любові, у колі якої люди всі разом як подія розділеної любові утворюють людську "сутність". За Д. Хартом, знання і любов до ближнього задовольняють порив душі до світу і тим самим надають кожній людині те внутріш-ньо сформоване "Я", яке існує тільки через залученість у світ інших, проте ця залученість можлива лише тому, що структура внутрішнього вже звернена до іншого й сама є іншим для іншого в окремих моментах нерозд-ільної в собі свідомості [Там само, с. 264].

Д. Харт переглядає відношення доавгустинівської концепції Трійці, де Дух - це "узи любові" між Отцем і Сином, проти якої виступили православні богослови, вказуючи, що Дух втрачає при цьому особистісні риси й стає функцією. На думку Д. Харта, августинівський термін може бути прийнятним і навіть необхідним, якщо його розуміти так, що в божественному житті нерозривність любові й пізнання така, що народження Богом і сходження від Бога охоплюють одне одного, Дух діє як узи любові між Отцем і Сином, Син - як узи пізнання між Отцем і Духом, а Отець - джерело обох. При коректно-му розумінні цього терміна, за богословом, Дух буде описуватись не просто як любов Отця і Сина, але і як вічна диференціація цієї любові, як третій термін, як спрямованість зовні, як додаткова щедра інтонація цієї любові [Там само, с. 266]. Д. Харт стверджує, що буття Бога-Отця, яким Він володіє у своїй батьківській гли-бині, завжди є і синівське, яке проявляється, пізнається, передається, а також духовне, яке любить, викликає радість, удосконалюється, і ця подія пізнання й радості Отця є божественна сутність - зверненість зовні, щастя, спілкування - в її нескінченній єдності. Таким чином, за богословом, Дух - не тільки "узи любові", але й розривання уз самолюбовства, і головне - Особистість, яка одвічно гарантує, що божественна любов не має ніякого стабільного центру, ніякого ізольованого Я.

Стверджуючи, що Бог є краса, Д. Харт при цьому пояснює, що божественна краса є насолода й об'єкт насолоди, взаємні погляди любові, яка властива Ли-

цяма Трійці. Краса, за словами богослова, - "це те, на що дивиться Бог, те, що бачить Отець і чому Він радіє че-рез Сина, у "насолоді" Духа, та радість, яку Син і Дух знаходять один в одному, оскільки вони як Син і Дух Отця, як Особистості поділяють Його знання і Його любов" [Там само, с. 268]. Нескінченний Бог має і нескінченну красу: нескінченну "музику", драму, мистецт-во, що досягають досконалості в безмежному ди-намізмі життя Бога-Трійці, проте ніколи не обмежені ним; Бог не має меж, тому Його музика має багатство будь-якого переходу, інтервалу, міри, варіації, тобто всьо-го, що притаманне танцю й насолоді. За Д. Хартом, зав-дяки тому, що Бог прекрасний, буття характеризується відмінністю - багатообразністю форм та відносин. Тому і краса, на думку богослова, є розпізнання різного, іна-кшості іншого, справжня форма дистанції. Таким чи-ном, у концепції Д. Харта Святий Дух настільки вдоско-налює божественну любов, що вона вже не тільки віддзеркалює, а й викликає до життя - виявляє все нове й нове інше як чисту радість, чуйно-добророзичли-ву, невимушену та необмежену, - робить божественну радість відкритою інакшості того, що не божественно, інакшості творіння, які не відчужують його від своєї божественної "логіки"; і Дух надає відмінність як по-чатковий дар краси, оскільки Його відмінність усере-дині Трійці - це блаженство, котре вдосконалює бажан-ня та реалізацію любові.

За Д. Хартом, краса є форма будь-якої тварної істи-ни; тому ніякий інший не може бути пізнаний як інший поза визнанням і любов'ю, поза аналогією і бажанням. Радість відгукується на красу; радість, що викликається красою, відображає той спосіб, яким Бог виражає себе - і яким Він виражає творіння - у світлі Духа; радість у деякому розумінні повторює той жест, який дає сущому його буття, і лише вона дарує знання про буття як про первинний мир.

Аналізуючи таку категорію, як "дар", Д. Харт дохо-дить висновку, що наше "Я" - дар інакшості іншого, який визначений тим, що ми приймаємо від іншого, а також тим способом прийняття дару, якому ми віддаємо пе-ревагу: чи приймається він як дар або як тягар, викликає він радісний відгук або лише почуття обов'язку (або невдячності). За богословом, "дар - це привід для Я, для події Я, і розглядати спочатку Я, яке зобов'язується даром, а не Я, яке народжується в акті дару, - означає спотворювати порядок дарування і віддачі" [Там само, с. 398]. Д. Харт наголошує на тому, що людина стає "особистістю", яка аналогічна із божественними Осо-бистостями, оскільки є певним реципієнтом дару; вик-лик відповідної реакції завжди робить її особистістю. При цьому богослов підкреслює, що навіть якщо той, хто дарує, і той, хто приймає дар, не перебувають у суто етичних відносинах, пріоритет дару саме в тому, що той, хто дарує, народжується в міру милості, а ре-ципієнт народжується в міру радості та вдячності, ос-скільки Бог дарує з милості й радості, які мають місце в загальному житті Трійці, і в Ньому бажання і само-віддана любов тотожні. Відділення етичного від ба-жання, а також блага від краси, на погляд Д. Харта, "мислимо лише в термінах атомістичної індивідуаль-ності, яка за визначенням не здатна брати участь у дарі; це та індивідуальність, котру богослов'я зобов'язане заперечувати" [Там само, с. 398].

Д. Харт виступає із критикою постмодернізму за його стремління "очистити суб'єкт від будь-якої індивідуаль-но-стабільної суб'єктивності, неважливо, як унаслідок цього потьмяніє саме поняття Я" [Там само, с. 642]. Апелуючи до суб'єктивності, на думку богослова, пост-

модернізм виключає будь-яку визначальну характеристику й розглядає суб'єкт як незнищену відправну точку або ціль. При цьому особистість - це мінлива і щільно сплетена тканина, що включає в себе незлічену безліч серій і способів вираження: мовних, культурних, "родових", релігійних тощо. Але при цьому, за Д. Хартом, постмодернізм намагається знайти індивідуальне ("суб'єкта", особистість) у відриві від традиції, нарративів, які його сформували. Богослов указує на те, що радикальна герменевтика постмодерну, відділяючи індивідуальне від традиції, може здійснювати свою критику лише через перенесення іншого в не-місце, тобто місце нескінченно плинних кордонів, де особистості зберігаються тільки як моменти недоторканої "інакшості". Це місце, на думку Д. Харта, є ринок, де ніцшеанський божевільний сповіщає смерть Бога [Там само, с. 645].

Богослов пов'язує ідеологію постмодерну з ринком, вважаючи, що його "радикальна" герменевтика є всього лише єдина теоретична артикуляція тієї трансформації, яку завжди готовий здійснити ринок: особистості (які є результатом особливих і часто непорушних традицій, спільнот, що об'єднуються особливостями мови та практики, і навіть ландшафтів й антуражів) мають бути перетворені в "економічні самості", зміст особистості має бути збіднений до економічної функції. При цьому "збагачення" людини може виникати лише у формі суб'єктивних переваг, що здійснюються в морально індиферентній сфері ринку, у просторі, межі якого контролюються метафізичним або трансцендентальним наглядом, що розглядає особистість як щось абсолютне окреме від його або її споконвічних нарративів, дозволяючи, можливо, цим нарративам мати статус химерно-старомодних фікцій, але не даючи їм проникнути у сферу реального на будь-яких інших підставах (таких, як, скажімо, бажання переконувати або вести дискусії, які не можуть вписатися в ігрове суперництво ринку) [Там само, с. 647-648].

Розглядаючи ринок, Д. Харт приходить до висновку, що він процвітає за рахунок бажання, яке не визнає ніякої спільності потреб і прагне споживати та творити особистість із того, що воно споживає, яке народжене власною енергією в індиферентності до пропорцій блага, які могли б обмежити винахідливість або можливість наживи. Богослов зауважує, що це бажання розширюється до меж своїх здібностей, але це не аналогічне бажання Бога або іншого, а бажання нічого як такого, яке виробляється лише заради зростання бажання. Д. Харт стверджує, що завдяки ринку споживачтво та нігілізм стають синонімами, що суспільство, таким чином, міцно захищене від "шкідливих" вторгнень Блага, а вибір - найголовніша "цінність", поза якою нічого не існує. Підтвердженням цьому, за богословом, є думки таких філософів-постмодерністів, як Ж. Дельоз та Ф. Ґватарі, у яких "сліди картезіанської суб'єктивності лише зміцнюються розчленуванням Я на різноманітні машини бажання, різноманітні висловлювання сингулярності воління і бажання і стають набагато більш узгодженими з енергіями ринку..." [Там само, с. 650-651]. Уважаючи, що бажання є формою або волі, або рабства, Д. Харт указує на те, що, згідно з поглядами Григорія Ниського та Августина, особистість формується саме бажанням, тому й природа людського бажання, тобто те, що люди вважають прекрасним або бажаним, - є тим, що християнське благовістя намагається перебудувати.

На думку Д. Харта, "радикальна" герменевтика постмодернізму сприяє перекладу (перевтіленню) особистостей у багатолику безособистісність ринку і ро-

бити свій внесок у винахід абстрактного Я, споживача, що не піддається нарації. Ця постмодерністська герменевтика, яка є нарративом смерті метафізики, але при цьому й запереченням будь-якого нарративу істини, за Д. Хартом, "лише служить ринку, оскільки останній виштовхує все гнітючі його традиції до околиць реальності, змушуючи особистість випаруватися або переплавитися в новоствореному просторі приватного значення" [Там само, с. 658].

Не заперечуючи благих мотивів "радикальної" герменевтики постмодернізму, Д. Харт підкреслює, що християнська думка не може бути задоволена ні тією справедливістю, до якої ця герменевтика прагне, ні тим миром, який вона може забезпечити. У свою чергу, християнське благовістя, за богословом, визнає лише одну справедливість і мир, які полягають у нескінченній красі Христового образу.

Висновки

На наше переконання, православному богослову із США Д. Харту вдається сформувати постмодерну православну теорію особистості, поєднавши на основі переосмислення феноменології та герменевтики тріадологію, антропологію, еклезіологію та критику сучасного суспільства. Як православний богослов Д. Б. Харт відмовляється від тези про нездатність православної думки оформити свою позицію інакше, як у протиставленні до римо-католицького богослов'я. Французький теолог Т. де Реньон протиставляв "схоластичну тринітарну парадигму" (тобто "латинській") "патристичну" (тобто "грецьку") і вважав, що розділення почалось після появи вчення Аврелія Августина. У зв'язку із цим він сформулював основний принцип відмінності між західним та східним тринітарними підходами, згідно з яким західна думка рухається від єдиної сутності до трьох Іпостасей, а східна - від трьох Іпостасей до єдиної сутності. Таким чином, якщо для західних теологів (Августина та схоластів) Бог - це єдина сутність, що розкривається в трьох Особах, то для східних отців Бог - це три Іпостасі, що володіють однією загальною сутністю. На основі концепції Т. де Реньона православні теологи вважали, що католицьке вчення про особистість як відношення принижує Особи Трійці та руйнує християнській персоналізм. Д. Б. Харт деконструював цю православну метафізичну схему. Він приймає вчення про особистість як особливе відношення Августина та сучасних римо-католицьких богословів. Прийняття феноменології відношення було підготовлене попереднім розвитком православної теології, яка вчила (Й. Зізіулас, Х. Яннарас) про буття Бога та церкви як спілкування ("койнонію").

ЛІТЕРАТУРА

1. Manoussakis J. P. God after Metaphysics: A Theological Aesthetic / J. P. Manoussakis. - Bloomington & Indianapolis : Indiana UP, 2007. - 213 p.
2. Гаврилук П. Православне відродження: нова генерація теологів / П. Гаврилук // Філософська думка-Sententiae: Спецвипуск № 3 (2012) "Християнська теологія і сучасна філософія". - Вінниця : ВДТУ, 2013. - С. 67-73.
3. Марион Ж.-Л. Метафізика и феноменология - на смену теологии / Ж.-Л. Марион // Логос. Постсекулярная философия. - 2011 - № 3 (82). - С. 124-143.
4. Харт Д. Красота бесконечного: Эстетика христианской истины / Д. Харт. - М. : Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2010. - 673 с.
5. Hart D. B. The Beauty of the Infinite: The Aesthetics of Christian Truth / Hart David Bentley. - Grand Rapids, MI : Wm. B. Eerdmans, 2003.
6. Чорноморець Ю. П. Православна теологія на шляху до

нової парадигми / Ю. Черноморець // Філософська думка-Sententiae: Спецвипуск № 3 (2012) "Християнська теологія і сучасна філософія". - Вінниця : ВДТУ, 2013. - С. 74-88.

7. Завійський Р. Вплив католицької думки на православну неопатристику Георгія Флоровського та Володимира Лоського / Р. Завійський // Філософська думка-Sententiae: Спецвипуск № 4 (2013) Герменевтика традиції та сучасності у теології та філософії. - Вінниця : ВДТУ, 2013. - С. 74-83.

8. Черноморець Е. Антиметафизический поворот в современной православной теологии и религиозной философии // Modern Science. - Prague. - 2014. - № 4. - С. 106-111.

9. Черноморець Ю. П. Православная теология Дэвида Бэнтли Харта - новое начало в эпоху постмодерна [Електронний ресурс] / Ю. П. Черноморець. - Режим доступу : <http://theology.in.ua/ua/bp/theologia/contemporary/44359/>.

Бублык Константин,

ассистент кафедры философии

Национального университета биоресурсов и природопользования Украины, г. Киев

КОНЦЕПТ ЛИЧНОСТИ В КНИГЕ ДЕВИДА ХАРТА "КРАСОТА БЕСКОНЕЧНОГО"

В статье критически анализируется концепция личности в православной теологии американского мыслителя Д. Б. Харта. Персоналогия Д. Б. Харта представляет контуры православной постмодерной теологии, которая в своем историческом развитии испытала существенное влияние философии и оставалась метафизичной до недавнего времени. Констатируется, что антиметафизический поворот в православной теологии и религиозной философии связан с использованием феноменологии и герменевтики в проекте "теологической эстетики" Дэвида Бэнтли Харта и Джона Пантелеймона Мануссакиса. Эти американские православные теологи действительно смогли создать новый тип православной мысли, пост-метафизичный по своей сути. Анализируя работу Д. Б. Харта "Красота бесконечного", автор статьи показывает, что этот православный богослов отказывается от тезиса о неспособности православной мысли оформить свою позицию иначе, как в противопоставлении к римско-католическому богословию и принимает учение о личности как особое отношение Августина и современных римо-католических богословов.

Ключевые слова: метафизика; постметафизическое мышление; православная теология; теологическая эстетика.

Bublyk Kostiantyn,

Assistant of Philosophy Department,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

THE CONCEPT "PERSONALITY" IN BOOK "THE BEAUTY OF THE INFINITE" OF DAVID HART

The article critically analyzes concept of "personality" in Orthodox theology of American thinkers D.B.Hart. Personology of D.B.Hart present the contours of Orthodox postmodern theology. Orthodox thought in its historical development has experienced a significant influence metaphysical philosophy and remained until recently. Anti-metaphysical turn in Orthodox theology and religious philosophy associated with the use of phenomenology and hermeneutics in the project "theological aesthetics" by David Bentley Hart and John Panleymona Manoussakis. These American Orthodox theologians were really able to create a new type of Orthodox thought, post-metaphysical in nature. As an Orthodox theologian, D.B.Hart rejects the thesis of the inability of Orthodox thought formalize its position except in opposition to Roman Catholic theology. He accepts the doctrine of the person as a special relationship of Augustine and modern Roman Catholic theologians.

Keywords: metaphysics; post-metaphysical thinking; orthodox theology; theological aesthetics.

REFERENCES

1. Manoussakis J.P. (2007), God after Metaphysics: A Theological Aesthetic, Indiana UP, Bloomington & Indianapolis, 213 p. (eng).
2. Havryliuk P. (2013), Orthodox revival: a new generation of theologians, *Filosofska dumka, Sententiae*: Special Issue number 3 (2012) «*Christians styrianska-modern theology and philosophy*», VGTU, Vinnytsia, p. 67-73 (ukr).
3. Marion J.-L. (2011), Metaphysics and phenomenology - the shift theology *Logos. Postsekuliarnaya filosofiya*, № 3 (82), Nauka, Moscow, p. 124-143 (rus).
4. Hart D. B. (2010), The Beauty of the Infinite: The Aesthetics of Christian Truth, *Biblical Theological Institute of St. Andrew the Apostle*, Moscow, 673 p. (rus).
5. Hart D. B. (2003), The Beauty of the Infinite: The Aesthetics of Christian Truth, *Wm. B. Eerdmans*, Grand Rapids (MI). (eng).
6. Chernomorets Yu. P. (2013), Orthodox theology towards a new paradigm / Yuriy Chernomorets, *Filosofska dumka, Sententiae*: Special Issue number 3 (2012) «*Christian theology and modern philosophy*», VGTU, Vinnytsia, p. 74-88 (ukr).
7. Zaviyskiy R. (2013), Influence of Catholic thought in Orthodox neopatristyku George Florovsky and Vladimir Lossky, *Filosofska dumka, Sententiae*: Special Issue number 4 (2013) «*Hermeneutics May-dytsiyi and modernity in theology and philosophy*», VGTU, Vinnytsia, p. 74-83 (ukr).
8. Chernomorets Ye. (2014), Antimetaphysical twist on modern Orthodox theology and religious philosophy, *Modern Science*, Prague, № 4. p. 106-111 (rus).
9. Chernomorets Yu. P. Orthodox Theology David Bentley Hart - the new beginning in the postmodern era, available at: <http://theology.in.ua/ua/bp/theologia/contemporary/44359/> (rus).

© Бублик Костянтин

Надійшла до редакції 19.01.2016